

9. Česká slabika (Kopecký Kamil, Mgr. Ph.D.)

Obsah kapitoly

Text kapitoly

Cíle kapitoly

Cílem kapitoly je podat základní přehled o české slabice, vývoji slabiky, stavbě a kombinovatelnosti slabik.

Průvodce studiem

V této kapitole se zaměříme na stavbu české slabiky, na její funkci a využitelnost. Na české slabice si zároveň demonstrujeme využití slabikotvorných hlásek.

Základní terminologie

Slabika, praetura, nukleus, coda

9.1 Slabika jako základní jednotka mluvené řeči ↑

Základní jednotku mluvené řeči představuje slabika (sylaba). Slabika je nejjednodušší a nejtěsnější možnou artikulační jednotou funkčních prvků řeči, která vyhovuje dorozumívání. Odpovídá i jazykovému citu (přirozenému) uživatelů, proto se i malé dítě snadno naučí rozdělit řeč na slabiky (například u říkadel, básniček, písniček apod).

Z fonologického hlediska je slabika elementárním seskupením fonémů, které je možno popsat z hlediska jejich kombinovatelnosti a frekvence těchto kombinací.

Slabika je tvořena řetězem segmentů uspořádaných podle zvukových principů. V každém jazyce je poměrně velké množství slabik (stovky), které jsou tvořeny poměrně malým množstvím hlásek (desítky). Právě z tohoto důvodu je také písmo hláskové daleko ekonomičtější, než je jeho předchůdce - písmo slabičné (syabické). Srovnajte např. naši abecedu s bengálskou (<http://www.omniglot.com/writing/bengali.htm>), tibetskou (<http://www.omniglot.com/writing/tibetan.htm>) apod.

V praslovanštině byla každá slabika **otevřená**, protože neměla **pravý svah**, tzv. **kódu**. Slabika s kódou je **uzavřená**. Srov. např. slovo *дѣнь [dɣny = den], které mělo 2 slabiky, a slovo *конецъ [konɣsy - konec], které mělo tři slabiky, ovšem po zániku tzv. slabých jerů a vokalizaci silných jerů se tento stav přehodnotil (více Havlíkovo jerové pravidlo). To znamená, že v současné češtině je slovo den jednoslabičné a slovo konec dvojslabičné.

Slabika se skládá z 3 základních složek - **praetura** (p) - **nukleus** (n) - **koda** (k) nebo *levý svah - jádro - pravý svah*. Slabika může být jednofonémová i vícefonémová. *Slabika s kódou je zavřená (Z), pokud ji nemá, tak je otevřená (O)*. Jádrem slabiky bývá zpravidla samohláska (*nad, pod*) či dvojhlaska (*bouda, soud*), nicméně může ji nahradit také slabikotvorný konsonant (*krk, vlk, hlt, srk*).

Slabičná **praetura** (onset) je konsonant nebo konsonantická skupina předcházející jádru (např. *sjezd, vjezd, spoj*). Praetura může obsahovat až 4 prvky (např. *vztlak*), ve spojení s neslabičnou předložkou můžeme hovořit i o 5 prvcích (*k vztlaku = [kfstlaku]*). Slabičná **koda** je souhláska nebo souhlásková skupina, která stojí za jádrem a slabiku uzavírá (např. *sjezd*).

Otázky k zamyšlení

Nalezněte slova, ve kterých bude realizován slabikotvorný konsonant v pozici jádra slabiky.

Seznam použité literatury:

HUBÁČEK, J. *Čeština pro učitele 4*. vydání Olomouc: Vademecum bohemiae, 2002

PALCOVÁ, Z. *Fonetika a fonologie češtiny 1*. Vydání Praha: Karolinum, 1994

KOPECKÝ, K. *Web based training - prezentace přednášek Fonetika a fonologie*. Online: <http://cestina.upol.cz/kopeccky>.

KRČMOVÁ, M. *Fonetika*. FF MU: Brno, 2007. Online: <http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch08s02.html>

ŠIŠKA, Z. *Fonetika a fonologie*. Olomouc: VUP, 2005.

